

Variabilita metabolismu

Variabilita metabolismu

- Základní živiny (tuky, cukry, proteiny)
- Léky
- Návykové látky

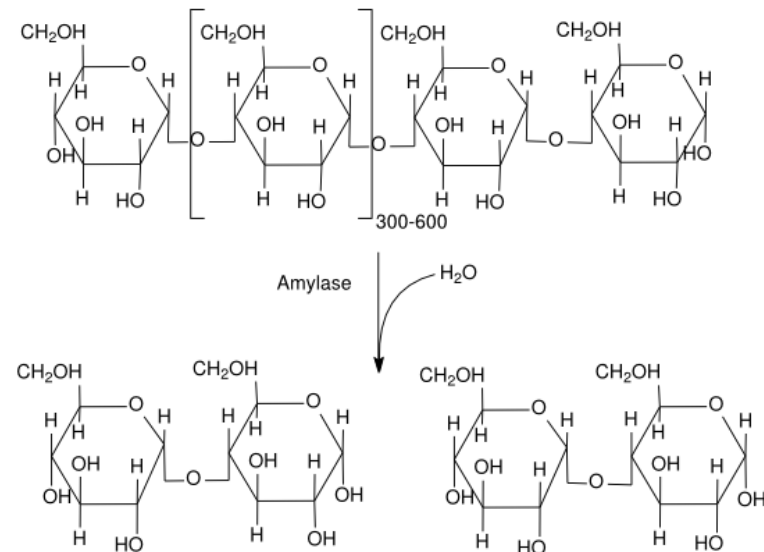
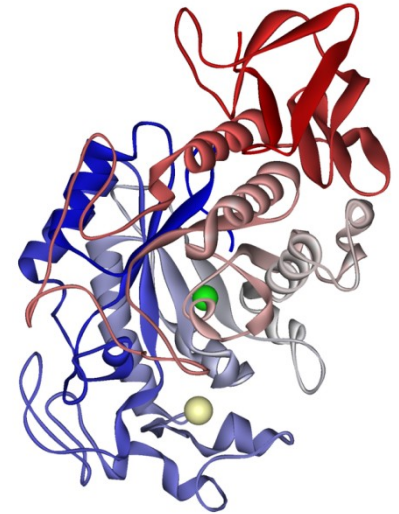
Metabolismus škrobu

- Je zajišťován amylázou
- U člověka se vyskytuje α -amyláza ve různých tkáních, ale nejběžnější je slinná a pankreatická

• 7 genů na 1. chromozomu:
slinná - *AMY1A*, *AMY1B*, *AMY1C*

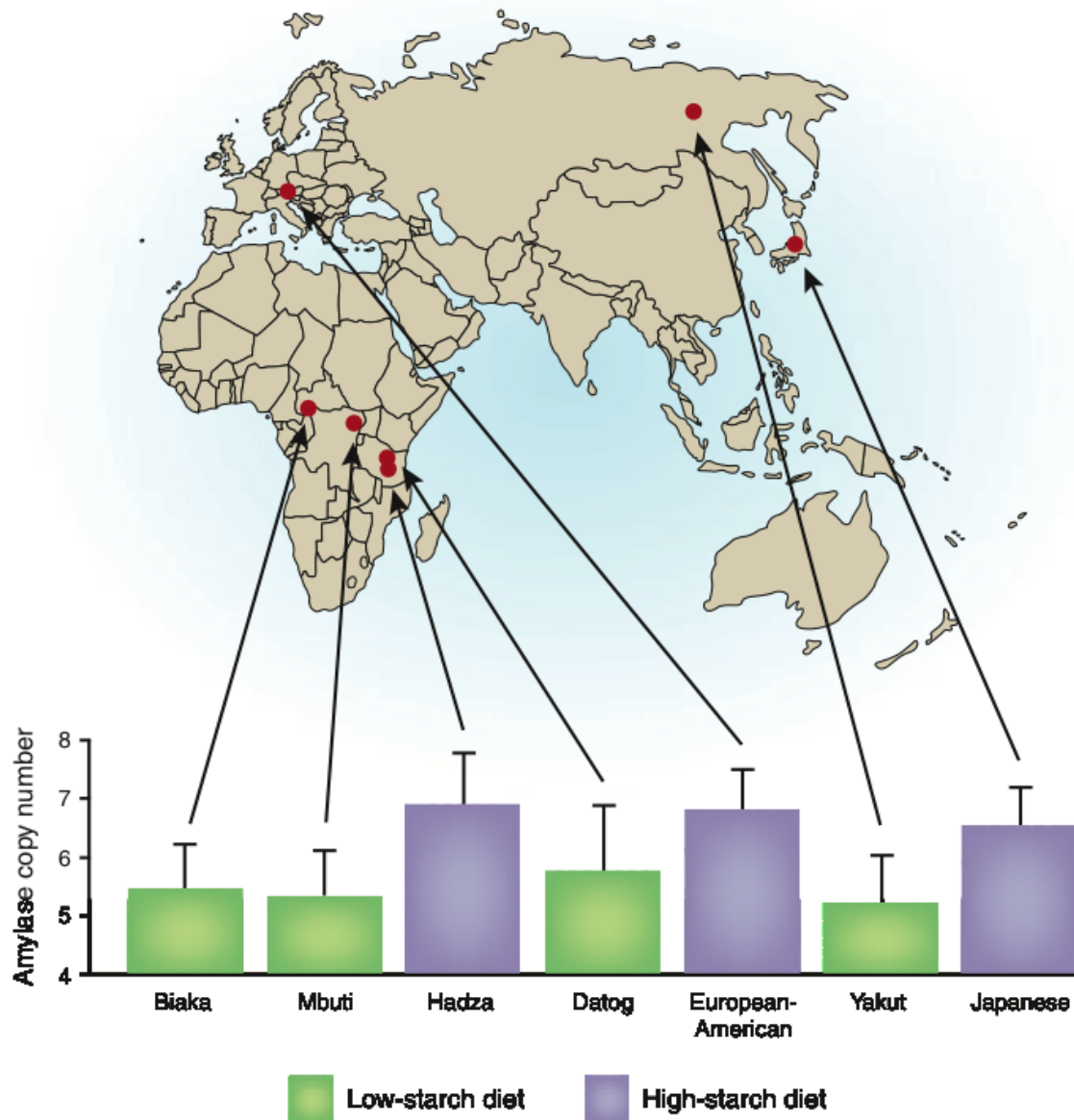
pankreatická - *AMY2A*, *AMY2B*

- Hydrolyzuje α vazby na polysacharidových řetězcích (škrob a glykogen)
- Průmyslové využití

Slinná α -amyláza (ptyalin)

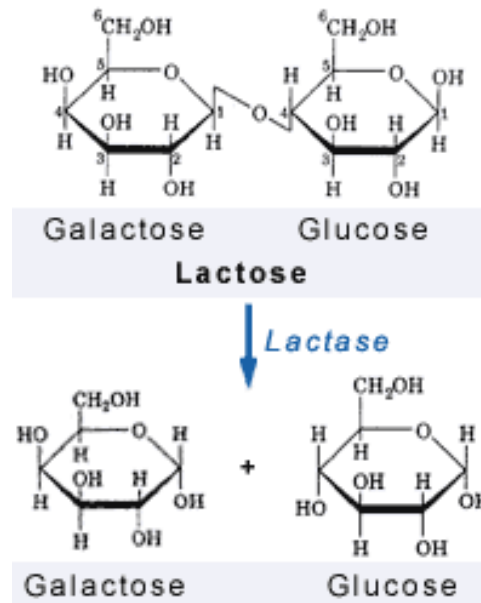
- Variabilita v počtu kopií AMY1 genu – výhradně u člověka
- Variabilita záleží na typu obživy, není ovlivněna geograficky
- Málo škrobu v potravě: 2 – 3 kopie
- Mnoho škrobu v potravě: až 15 kopií
- Pozitivní selekce: vyšší příjem energie, nižší hladina cukrů v krvi (diabetes melitus II. typu, zánětlivé procesy), vstřebávání cukru do krve u průjmových onemocnění...

<https://confusedious.files.wordpress.com/2012/05/salivaryamylase.png>

Metabolismus laktózy

- Zajištěn enzymem laktázou, který katalyzuje štěpení mléčného cukru - laktózu na jednoduché sacharidy D-glukózu a D-galaktózu

Laktózová intolerance

- Laktózová intolerance je způsobena neschopností organismu produkovat enzym laktáza
- Pokud je laktázy nedostatek, mléčný cukr se ve střevech nestráví a jeho přebytkem se pak živí přirozené střevní bakterie, které při jeho zpracování produkují plyny (CO_2 či H_2) a další látky, které dráždí tlusté střevo
- Způsobují nadýmání, střevní koliky, průjmy a zvracení, atopické ekzémy, nechutenství, pálení žáhy, pocit plnosti a bolesti břicha.

Laktózová intolerance

- Vrozená intolerance

již při kojení

- Prvotní (primární) intolerance

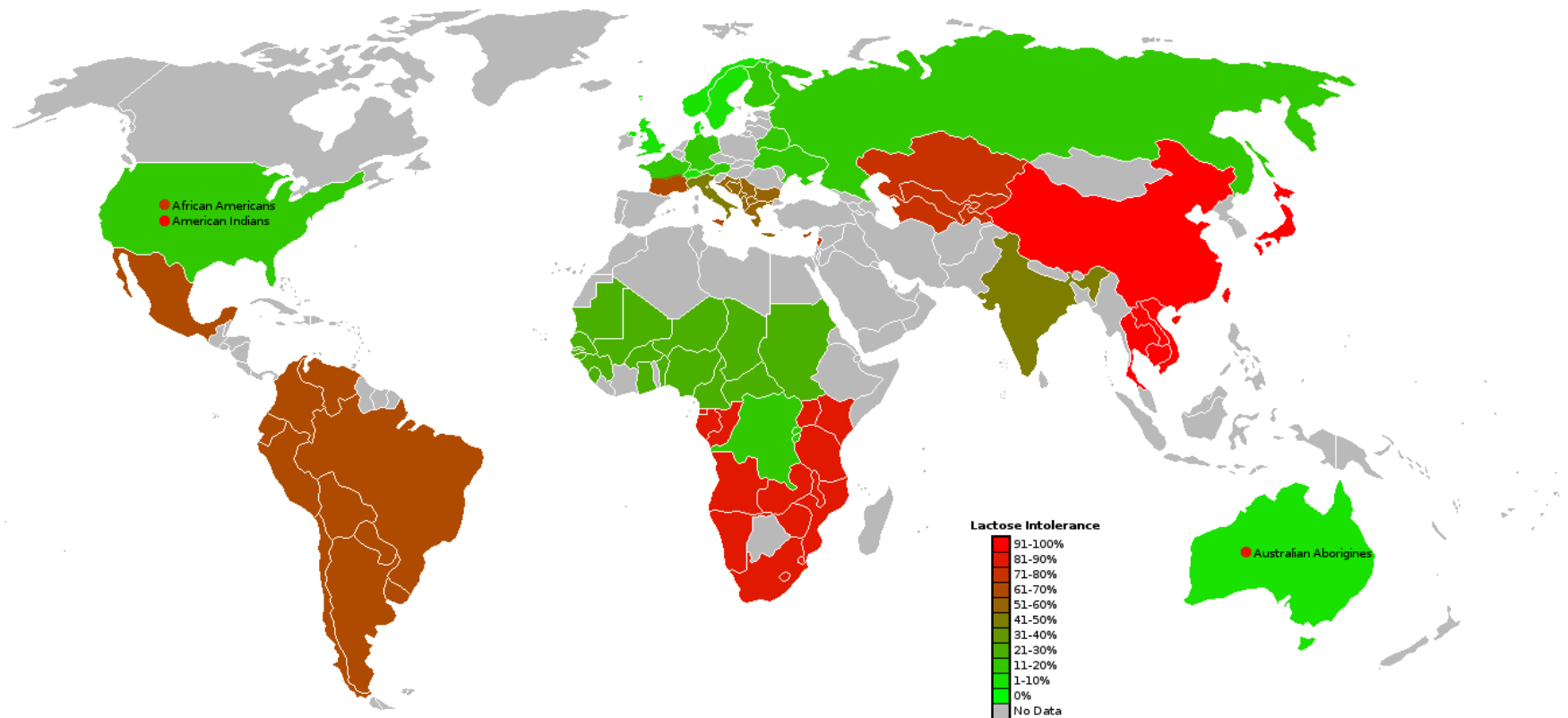
je způsobena geneticky

- Druhotná intolerance

vzniká např. při celiakii, zánětlivých onemocněních střev nebo i jako důsledek užívání antibiotik, která ovlivňují střevní mikroflóru

Laktózová intolerance

Laktázová perzistence

- Perzistence laktázy je dominantní
- 2 SNP : 13910 C/T – „Evropská“
22018 G/A – „Asijská“
- Před 5000 – 1000 lety spolu s šířením pastevectví a chovu dobytka
- Mléko: zdroj vody, bílkovin a vápníku – evoluční výhoda

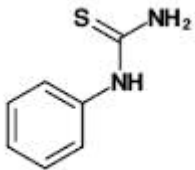

Chutnačství PTC

- Gen TAS2R38 - receptory pro některé hořké chuti
- Chutnači (AA, Aa) x nechutnači (aa)
- 70% celosvětově jsou fenotypově chutnači
- Chromozom 7, 3 polymorfismy, ale 85% fenotypové variability je dáno dvěma polymorfismy

Chutnačství PTC – evoluce a adaptace člověka

- Nechutnači jsou znevýhodněni u lovců a sběračů a naopak u zemědělců jsou přístupnější rostlinné stravě
- Aa – selekční výhoda: rozlišují více druhů hořkosti a tím jsou schopni při sběru rozlišit zastoupení jedovatých látek
- Superchutnači – rozeznávají 6 – n propylthiouracil, mají nižší sklony k alkoholismu

PhenylthioCarbamide

The Geography of Taste

Map shows the prevalence of the ability to taste a prop The darker the area in this map the higher the percentage of the native population of the area who can taste PTC

Over 85% in the darkest areas, and as low as 5% in the lightest.

Metabolismus léčiv

- Polymorfismus a variabilita je nejen v incidenci onemocnění, jejich průběhu, morbiditě a mortalitě, ale také v odpovědi na léčbu
- Žádná odpověď na léčbu
- Výskyt nežádoucích účinků
- Personifikovaná medicína
- Farmakogenomika
- Enzymy cytochromu P450
- Další enzymy:

MTHFR(methylentetrahydrofolát reduktáza)

TPMT (Thiopurine methyltransferáza)

NAT1, NAT2 (N-acetyltransferáza *NAT1*, *NAT2*)

UDP-glukuronosyl transferáza

CYP 450

- Superrodina enzymů, které v sobě nesou železo
- Provádí transfer elektronů a tím oxidačně redukční reakce
- Nacházejí se v různých tkáních, ale většina je aktivní v játrech
- 22. chromozom, 57 genů, 59 pseudogenů, stovky izoformem
- Velmi polymorfní: ztráta funkce, snížená funkce, zvýšení aktivita enzymu, inter a intragenové interakce, inhibitory....

CYP 450

- Metabolizují cizorodé látky – alkaloidy, steroly, xenobiotika (90% léčiv), hormony...
- Znalost polymorfismů je klíčová pro farmakology a lékaře
- Snížená nebo chybějící funkce: hromadění toxických látek
- Zvýšená funkce: léčivo je metabolizováno tak rychle, že není účinné
- Farmakogenomika: warfarin, phenyotin, olanzapin

Přehled členů rodiny CYP 450 proteinů a jejich substráty

Family	Function	Members	Names
CYP1	drug and steroid (especially estrogen) metabolism, benzo(a)pyrene toxification	3 subfamilies, 3 genes, 1 pseudogene	CYP1A1, CYP1A2, CYP1B1
CYP2	drug and steroid metabolism	13 subfamilies, 16 genes, 16 pseudogenes	CYP2A6, CYP2A7, CYP2A13, CYP2B6, CYP2C8, CYP2C9, CYP2C18, CYP2C19, CYP2D6, CYP2E1, CYP2F1, CYP2J2, CYP2R1, CYP2S1, CYP2U1, CYP2W1
CYP3	drug and steroid (including testosterone) metabolism	1 subfamily, 4 genes, 2 pseudogenes	CYP3A4, CYP3A5, CYP3A7, CYP3A43
CYP4	arachidonic acid or fatty acid metabolism	6 subfamilies, 12 genes, 10 pseudogenes	CYP4A11, CYP4A22, CYP4B1, CYP4F2, CYP4F3, CYP4F8, CYP4F11, CYP4F12, CYP4F22, CYP4V2, CYP4X1, CYP4Z1
CYP5	thromboxane A₂ synthase	1 subfamily, 1 gene	CYP5A1
CYP7	bile acid biosynthesis 7-alpha hydroxylase of steroid nucleus	2 subfamilies, 2 genes	CYP7A1, CYP7B1
CYP8	<i>varied</i>	2 subfamilies, 2 genes	CYP8A1 (prostacyclin synthase), CYP8B1 (bile acid biosynthesis)
CYP11	steroid biosynthesis	2 subfamilies, 3 genes	CYP11A1, CYP11B1, CYP11B2
CYP17	steroid biosynthesis, 17-alpha hydroxylase	1 subfamily, 1 gene	CYP17A1
CYP19	steroid biosynthesis: aromatase synthesizes estrogen	1 subfamily, 1 gene	CYP19A1
CYP20	unknown function	1 subfamily, 1 gene	CYP20A1
CYP21	steroid biosynthesis	2 subfamilies, 1 gene, 1 pseudogene	CYP21A2
CYP24	vitamin D degradation	1 subfamily, 1 gene	CYP24A1
CYP26	retinoic acid hydroxylase	3 subfamilies, 3 genes	CYP26A1, CYP26B1, CYP26C1
CYP27	<i>varied</i>	3 subfamilies, 3 genes	CYP27A1 (bile acid biosynthesis), CYP27B1 (vitamin D₃ 1-alpha hydroxylase , activates vitamin D₃), CYP27C1 (unknown function)
CYP39	7-alpha hydroxylation of 24-hydroxycholesterol	1 subfamily, 1 gene	CYP39A1
CYP46	cholesterol 24-hydroxylase	1 subfamily, 1 gene	CYP46A1
CYP51	cholesterol biosynthesis	1 subfamily, 1 gene, 3 pseudogenes	CYP51A1 (lanosterol 14-alpha demethylase)

Rodina 1, 2, 3 metabolizuje xenobiotika, 4 – 51 metabolizuje ostatní látky

CYP 450 - adaptace a evoluce člověka

- Důležitý faktor adaptace na obsah cizorodých látek v potravě – odpověď na konkrétní prostředí
- Velmi polymorfní, zastoupení jednotlivých alel je dáno geograficky a také způsobem obživy
- Silný pozitivní i negativní selekční tlak
- Lidská populace je rozdělena na dva klustery:

Africký a mimo africký, ten se dále dělí na Evropa + z. Asie, v. Asie, Amerika, Oceánie (1000 Genome Project)

CYP 450 - adaptace a evoluce člověka

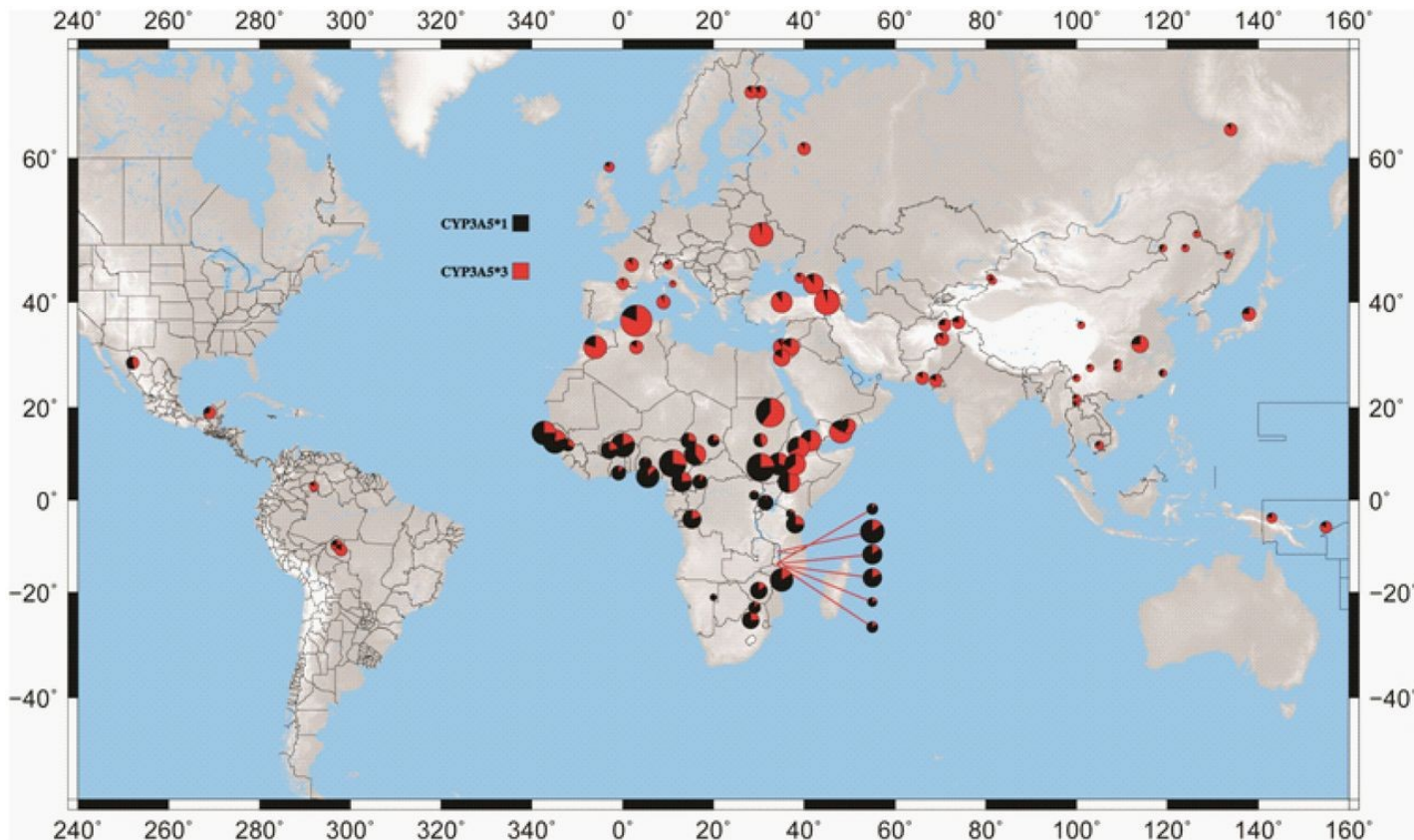
- CYP1B1: spojitost s řadou rakovin
- CYP2C9: velmi variabilní, metabolizuje přes 100 známých léků, alely s nízkou aktivitou enzymu způsobují špatnou srážlivost krve
- CYP2D6: celá řada metabolitů, 6 – 10% Evropanů, 2% Asiatů mají slabý metabolismus, v Africe je četnost slabého metabolismu vyšší
- CYP2E1: spojitost s kolorektální karcinomem a rakovinou nosohltanu

	African-American	Black-African	Pygmy	Asian	Caucasian
CYP2C9*2	2.9	0-4.3	0	0-0.1	8-19
CYP2C9*3	2.0	0-2.3	0	1.1-3.6	3.3-16.2
CYP2C9*5	0-1.7	0.8-1.8	ND	0	0
CYP2C9*6	0.6	2.7	ND	0	0
CYP2C9*7	0	0	6	0	0
CYP2C9*8	1.9	8.6	4	0	0
CYP2C9*9	13	15.7	22	0	0.3
CYP2C9*11	1.4-1.8	2.7	6	0	0.4-1.0
CYP2C9*13	ND	ND	ND	0.19-0.45	ND

CYP2D6 allele and enzyme activity ^[9]	
Allele	CYP2D6 activity
CYP2D6*1	normal
CYP2D6*2	increased
CYP2D6*3	none
CYP2D6*4	none
CYP2D6*5	none
CYP2D6*9	decreased
CYP2D6*10	decreased
CYP2D6*17	decreased

CYP3A5

- Metabolismus vody a solí (zprostředkovává metabolismus kortizolu na 6- β -hydroxykortisol v ledvinách)
- Jeho exprese se pozitivně pojí se suchým a vyprahlým prostředím
- Evropa a střední Asie mají nízkou / žádnou expresi

Gilbertův syndrom

- Meulengrachtův nebo Gilbert-Meulengrachtův syndrom
- Porucha metabolismu žlučového barviva bilirubinu v krvi
- Projevuje především zežloutnutím kůže a očního bělma
- Snížení aktivity enzymu UDP-glucuronosyltransferázy
- Autozomálně recesivní, u 3 - 15 % indoevropské populace (v ČR 5 % populace)
- Inzerce skupiny nukleotidů TA do promotorové oblasti UGT 1A1 genu (2q37)

Metabolismus návykových látek

- Alkohol
- Kofein
- Nikotin

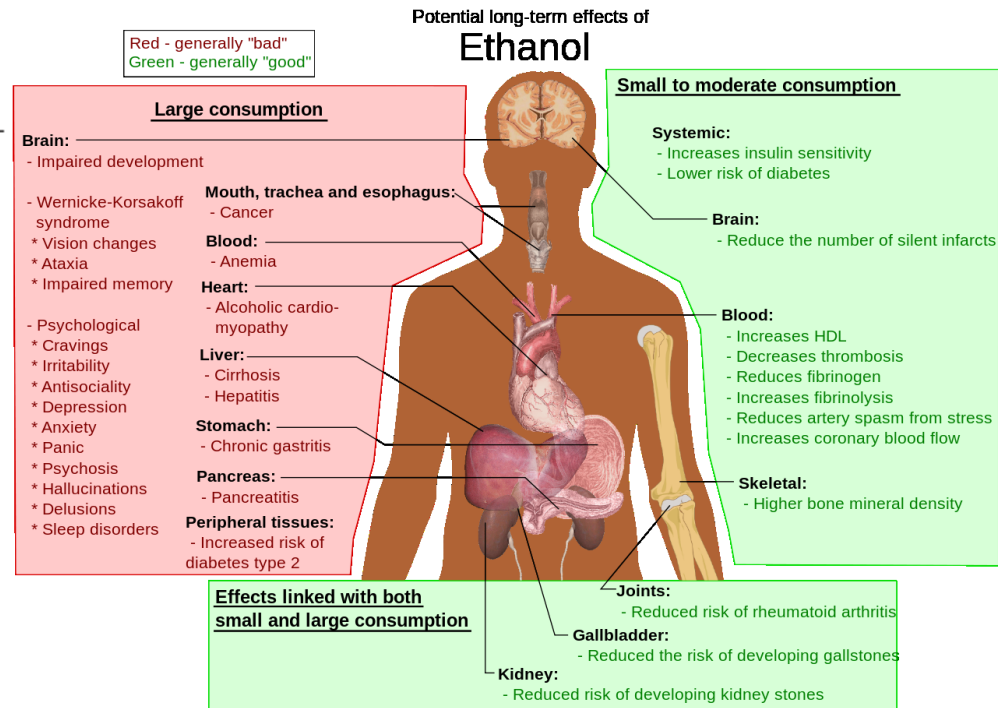
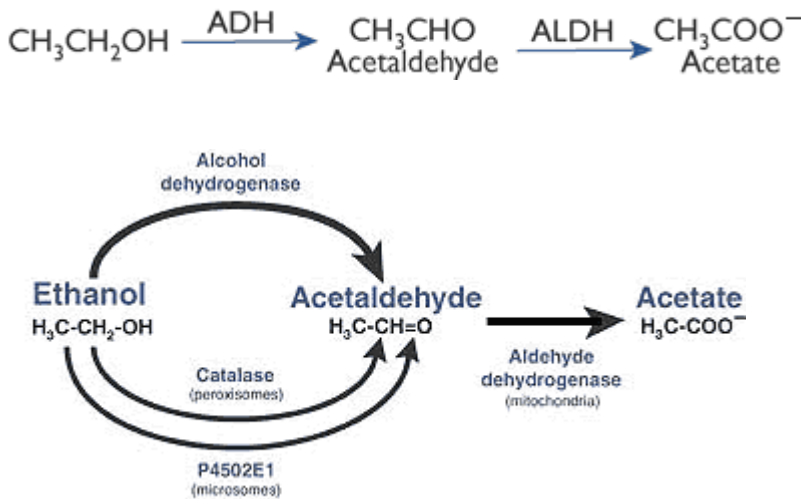
Alkohol

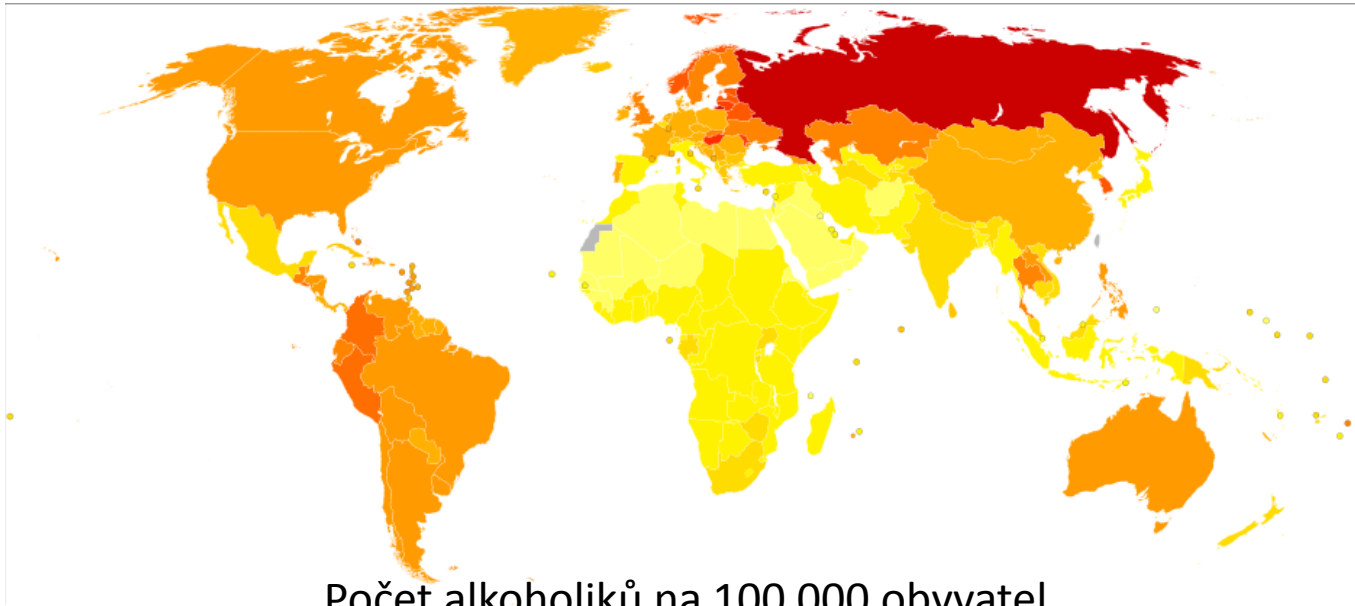
- Metabolismus probíhá v žaludku a zejména v játrech:

ADH

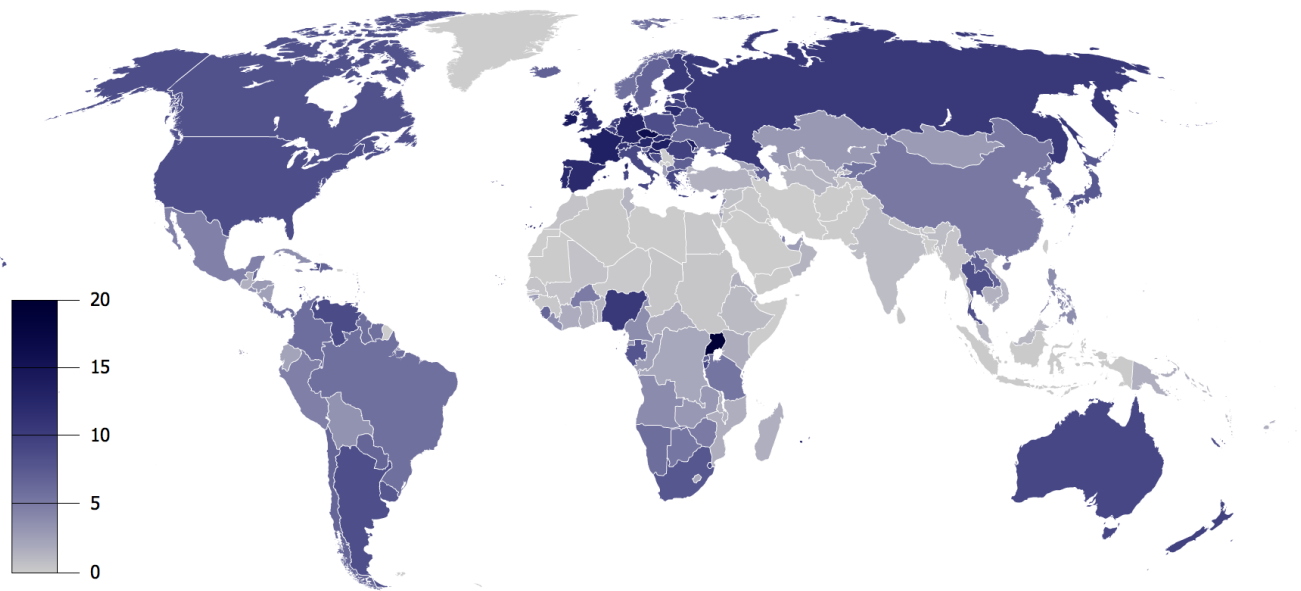
ALDH

- Malé množství je odstraněno mastnými kyselinami
- Acetaldehyd – meziprodukt metabolismu způsobuje celou řadu zdravotních komplikací a rizik: alkoholismus, poškození jater, rakovina, neurodegenerativní onemocnění
- Faktory ovlivňující metabolismus a účinky alkoholu: Věk, pohlaví, velikost těla, velikost jater, typ ADH a ALDH
- Alkoholismus

Počet alkoholiků na 100 000 obyvatel

Množství (l) zkonsumovaného alkoholu na osobu starší 15 let

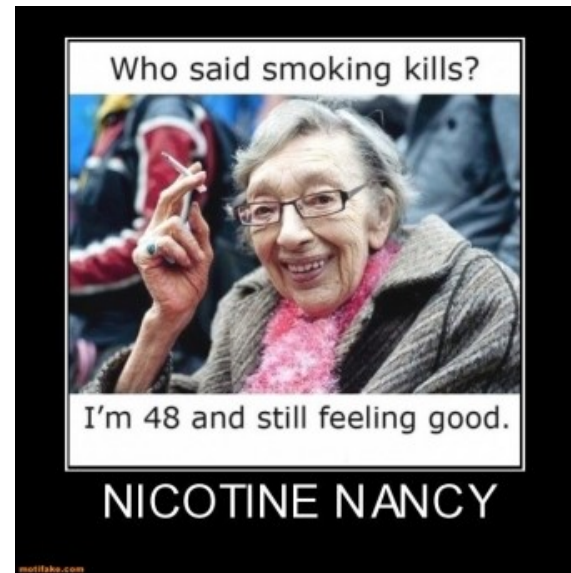
Variabilita v metabolismu alkoholu

- Polymorfismy v genech pro ADA a ALDH
- AHD1B*1 – „rychlý metabolismus“ (Evropa)
- AHD1B*2 – „pomalý metabolismus“ (Asie)
- AHD1B*3 – Afrika a původní Američané
- AHD1C*1 – 50% Evropa
- ALDH2*2 – recesivní homozygot – ztráta funkce enzymu – výrazná prevence proti konzumaci alkoholu (Asie)

Nikotin

- Alkaloid, stimulant, zvyšuje krevní tlak, zrychluje činnost srdce, stahuje cévy, zvyšuje obsah mastných kyselin v krvi, blokuje syntézu estrogenu
- Nikotinismus
- Metabolismus nikotinu zajišťuje CYP4A6 v játrech
- CYP4A6*4, *5
  - pomalá forma, Asiati
- CYP4A6*2
  - rychlá forma, Evropané

Kofein

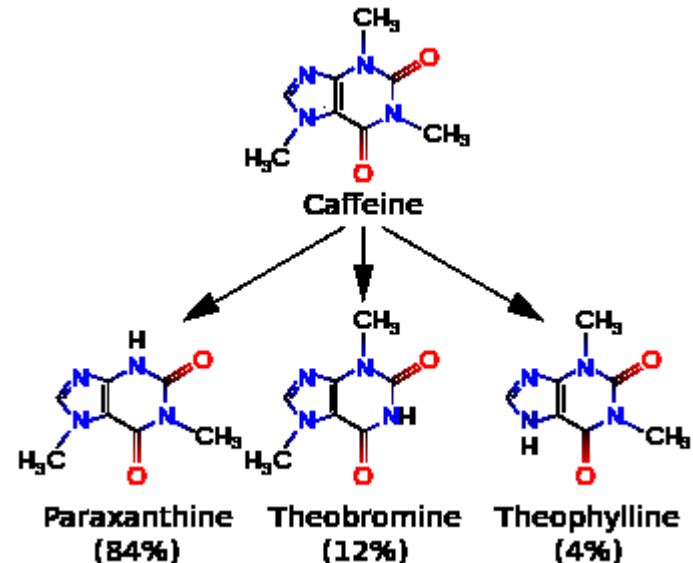
- Alkaloid obsažený v plodech nejméně 63 rostlin
- Kávová zrna (*Coffea arabica*), kakaové boby (*Theobroma cacao*), cola ořechy (*Cola acuminata*), čajové lístky (*Camellia thea*), lístky maté (*Ilex paraguayensis*) a guarana (*Paullinia cupana*)
- 70 – 80% metabolizuje CYP1A2 v játrech

I DON'T HAVE A PROBLEM
WITH CAFFEINE.

I HAVE A PROBLEM
WITHOUT CAFFEINE.

more awesome pictures at TREMETAPICTURE.COM

Kofein

- Rychlý a pomalý metabolismus
- CYP1A2: *1F alela – pomalý, *1A/1A *rychlý
- Polymorfismus metabolismu je dán alelami genů:
- ADORA2A: rs 5751876 TT – kofein vyvolává úzkost
rs 5751876 CC – větší potřeba konzumace kávy

+ interakce s dopaminovými receptory

Table 2 Polymorphisms linked to acute and chronic response to caffeine

SNP	Position	Acute effects	Long-term effects
<i>CYP1A2</i>			
rs762551	Intron I pos. 734: C → A	Increased activity in smokers with A/A genotype (Sachse et al. 1999)	Caffeine consumption does not appear to differ between the genotypes (Comelis et al. 2007) Risk of nonfatal myocardial infarction higher for subjects with C/C genotype (Comelis et al. 2006) No association found for risk of Parkinson's disease (Facheris et al. 2008)
rs35694136			No association found for risk of Parkinson's disease (Facheris et al. 2008)
<i>ADORA2A</i>			
rs5751876	1976 C/T	C/C genotype associated with greater caffeine sensitivity, sleep impairment, and increased beta activity during non-REM sleep (Retey et al. 2007) T/T genotype associated with greater anxiety after caffeine (Alsene et al. 2003; Childs et al. 2008)	
rs35320474	2592 T/-	T/T genotype associated with greater anxiety after caffeine (Childs et al. 2008)	No association found for Parkinson's disease or caffeine consumption (Tan et al. 2006)
rs3032740			No association found for risk of Parkinson's disease (Facheris et al. 2008)
<i>DRD2</i>			
rs1110976		Associated with greater levels of caffeine-induced anxiety (Childs et al. 2008)	
<i>COMT</i>			
rs4680	Nucleotide codon 158: Val/Met	Higher risk of acute myocardial infarction in alleles coding for low activity (Met/Met) (Happonen et al. 2006)	